

9. *Маркевич К. Д.* Особливості реалізації інвестиційної політики України на сучасному етапі / К. Л. Маркевич, А. В. Ставицька // Вісн. Хмельницького нац. ун-ту. – Сер. Економічні науки. – 2010. – № 2. – Т. 3. – С. 191.
10. *Савченко В. Ф.* Структурна перебудова національної економіки: проблеми та перспективи / В. Ф. Савченко, М. О. Омеляненко // Наук. вісн. Чернігівського держ. ін-ту економіки та управління. – 2011. – № 3 (11). – С. 13.
11. *Саблук П.* Процеси міжнародного руху капіталів та участь у них України / П. Саблук, К. Пріб // Економіка України. – 2008. – № 8 (561). – С. 57.
12. *Поважний О. С.* Розвиток механізму реалізації державної інвестиційної політики України / О. С. Поважний, В. П. Пшенична // Держава та регіони: Науково-виробничий журнал. – Сер.: Державне управління. – 2009. – № 3. – С. 55.
13. *Мазур Г. О.* Особливості державної інвестиційної політики України / Г. О. Мазур // Економіка ринкових відносин. – 2008. – № 2. – С. 78.
14. *Амосов О. Ю.* Державне регулювання науково-технічної та інноваційної діяльності в Україні / О. Ю. Амосов // Держава та регіони: Науково-виробничий журнал. – Сер.: Державне управління. – 2009. – № 3. – С. 21.
15. *Червова Л.* Правове регулювання інвестиційної діяльності / Л. Червова, М. Назарчук // Фінанси України. – 2005. – № 4. – С. 69.

УДК 34:[378:004] (477)

*Кронівець Т. М.
Вінницький державний педагогічний
університет імені М. Коцюбинського*

ЕЛЕКТРОННА ОСВІТА У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

У дослідженні автор аналізує актуальне питання правового регулювання впровадження у вищих навчальних закладах України електронної освіти, як необхідного інституту інформаційного суспільства. На підставі порівняння норм вітчизняного і міжнародного права визначаються особливості понять електронної освіти. Автор також виокремлює можливі напрямки вдосконалення нормативно-правової бази для ефективного впровадження електронної освіти у вищих навчальних закладах України.

***Ключові слова:** правове регулювання, електронна освіта, інформаційне суспільство, вищі навчальні заклади, Україна.*

Стратегічні напрями модернізації освіти і науки, значущість цих сфер у суспільному розвитку країни визначаються як об'єктивними тенденціями загальносвітового розвитку, так і тісно пов'язаними внутрішньодержавними процесами. Перехід людства від індустріального виробництва до науково-інформаційних технологій, а потім і формування суспільства високого інтелекту об'єктивно висуває науку як найбільш пріоритетну сферу, що продукує нові знання та освіту, яка долучає до цих знань суспільство в цілому і кожну людину зокрема. Саме від рівня інтелектуального розвитку людини більшою мірою залежатиме успіх будь-якої виробничої діяльності і, взагалі, будь-якої сфери життєдіяльності. Якщо ж врахувати зростання тенденції глобалізації, яка з-посеред іншого означає небувале раніше загострення конкуренції між державами-націями, набуває загальнопланетарного характеру та охоплює, окрім економіки, інші сфери, то стає

очевидним, що лише країна, яка забезпечить адекватний вимогам часу розвиток освіти і науки, може сподіватись на достойне місце у світовому співтоваристві [1, с. 25]. Україна, наразі, активно впроваджує новітні інформаційні технології в освіту, однак істотним недоліком є недостатнє нормативно-правове забезпечення цього процесу. Як правило, вищі навчальні заклади на свій власний розсуд, а точніше ризик, впроваджують електронну освіту, самостійно розробляють необхідні правила та умови її отримання. Однак, варто зауважити, що є перспектива нормативно-правового врегулювання цього питання, оскільки Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України 12 лютого 2013 року оприлюднило, з метою проведення громадського обговорення, проект Концептуальних засад розвитку електронної освіти в Україні [2]. Прийняття вдосконалених Концептуальних засад розвитку електронної освіти в Україні може стати підґрунтям для подальшого розвитку всієї системи електронної освіти та сприятиме її активному поширенню в усі вищі навчальні заклади, що в свою чергу призведе до суттєвого покращення функціонування системи вищої освіти.

Також необхідно зазначити, що напрацювання у сфері правового регулювання електронної освіти якісно вплине на розвиток інформаційного права, прискорить процеси законодавчої підтримки побудови в Україні інформаційного суспільства.

Окремі питання правового регулювання інформаційної діяльності в освіті були висвітлені такими вітчизняними та іноземними дослідниками, як Р. М. Шевчук, Л. П. Полякова, А. І. Олійник, Н. В. Тихомірова, В. П. Тихоміров, С. А. Кочерга, А. А. Вавилова, М. Барахас, Г. Дж. Ганнавей, Й. Банг. Так, Р. М. Шевчук аналізував правові та організаційні засади інформатизації навчального процесу у вищих навчальних закладах Міністерства внутрішніх справ України [3]. Л. П. Полякова досліджувала питання державного управління інформаційно-освітнім середовищем інноваційних університетських комплексів [4]. А. І. Олійник досліджував інформаційні технології як основу і засіб реалізації інноваційних процесів в сучасній освіті [5].

Однак комплексного дослідження проблем нормативно-правового регулювання електронної освіти не здійснювалось, що зумовлює актуальність обраної автором теми.

Мета дослідження – проаналізувати стан правового регулювання впровадження в Україні інституту електронної освіти, виявити вплив електронної освіти на розвиток інформаційного суспільства, запропонувати шляхи вдосконалення нормативно-правової бази впровадження електронної освіти у вищих навчальних закладах.

Головна тенденція в глобальному інформаційному світовому середовищі це активний перехід до системи електронної освіти і наступного етапу Smart освіти. І електронну освіту в Європейській Комісії та Плану Дій щодо Електронної освіти (2001) визначають як “використання нових мультимедійних технологій та Інтернету для покращення якості навчання шляхом спрощення доступу до ресурсів та сервісів, а також за рахунок віддаленого обміну та співпраці. На засіданні Європейської Комісії, яке проходило 23-24 березня 2001 року в Стокгольмі, з ініціативи Вівіан Редінг, комісара з питань освіти і культури, Європейська Комісія схвалила повномасштабний план дій у сфері електронної освіти, націлений на мобілізацію всіх національних програм і механізмів, ресурсів Європейського інвестиційного банку і зусиль всіх зацікавлених сторін на прискорене запровадження електронної освіти в Європі. Далі

10 травня 2001 року в Брюсселі в Міжнародному навчальному центрі IBM відбувся перший в Європі саміт присвячений питанням електронного навчання [6]. Для Європи електронна освіта представляла чудовий шанс для максимального об'єднання освітніх програм різних держав ЄС. Послідовна політика щодо активного розвитку електронної освіти продовжується і сьогодні. Зокрема, міністр вищої освіти і науки Франції Валері Перкес у своєму виступі на нараді в університеті Париж-Дофін, яка була присвячена переходу університетів в електронну еру говорить про те, що "...сьогодні головна ціль в реформуванні системи освіти Франції визначається як 100% навчальних матеріалів в електронній формі для 100% студентів...; ...ціль електронного навчання в тому, щоб відкрити доступ до знань всім – і молоді, яка не може бути присутня на всіх заняттях, так як змушена паралельно працювати, і інвалідам, для яких не у всіх університетах створені відповідні умови...; ...електронне навчання також дозволяє зв'язати університети всього світу в спільний освітній процес..." [7, с. 169].

В межах цього річного Світового економічного форуму у Давосі відбувся круглий стіл Revolutionline.edu, де зокрема було відзначено, що онлайн-освіта в найближчому минулому може кардинально змінити всю систему освіти. Зокрема, однією з головних переваг електронної освіти є вільний доступ до інформації незалежно від матеріального становища, національності, місця проживання і стану здоров'я [8].

Процес реформування системи освіти в контексті побудови інформаційного суспільства знайшов своє нормативне закріплення і в законодавстві Російської Федерації. Зокрема було прийнято новий Федеральний закон "Про освіту" від 29 грудня 2012 року, який вступає в силу з 1 вересня 2013 року, де вперше дано визначення електронному навчанню як організації освітньої діяльності із застосуванням інформації, яка міститься в базах даних і використовується при реалізації освітніх програм, і інформаційних технологій, які забезпечують її обробку, технічних засобів, а також інформаційно-телекомунікаційних мереж, які забезпечують передачу по лініях зв'язку вказаної інформації, взаємодію осіб, які навчаються і педагогічних працівників [9]. Також в п. 3 ст. 16 цього закону вказано, що при реалізації освітніх програм із застосуванням виключно електронного навчання, дистанційних освітніх програм в організації, яка здійснює освітню діяльність, повинні бути створені умови для функціонування електронного інформаційно-освітнього середовища, яке включає в себе електронні інформаційні ресурси, електронні освітні ресурси, сукупність інформаційних технологій, телекомунікаційних технологій, відповідних технологічних засобів, яка забезпечує засвоєння особами, які навчаються освітніх програм в повному об'ємі незалежно від їх місцезнаходження. Перелік професій, спеціальностей і напрямів підготовки, реалізація освітніх програм по яким не допускається із застосуванням виключно електронного навчання, дистанційних освітніх технологій, затверджується федеральним органом виконавчої влади, який здійснює функції по виробленню державної політики і нормативно-правовому регулюванню в сфері освіти. При реалізації освітніх програм із застосуванням електронного навчання, дистанційних освітніх технологій місцем здійснення освітньої діяльності є місцезнаходження організації, яка здійснює освітню діяльність, чи її філіалу незалежно від місцезнаходження осіб, які навчаються. При реалізації освітніх програм із застосуванням електронного навчання, дистанційних освітніх технологій організація, яка здійснює освітню діяльність, забезпечує захист даних, які становлять

державну чи іншу таємницю, яка охороняється законом [10].

Також до обговорення представлений проект наказу Міністерства освіти і науки Російської Федерації “Про затвердження Порядку застосування організаціями, які здійснюють освітню діяльність, електронного навчання, дистанційних освітніх технологій при реалізації освітніх програм”, де зокрема зазначено, що організації, які здійснюють освітню діяльність вправі застосовувати електронне навчання і / або дистанційні освітні технології в повному чи частковому об’ємі при реалізації освітніх програм будь яких рівнів при всіх формах отримання освіти, які передбачені законодавством РФ чи при їх поєднанні, при проведенні вступних профільних випробувань, форма і перелік яких визначається освітньою організацією, будь яких видів практик, занять, лабораторних робіт, консультацій, поточного контролю, проміжної і підсумкової атестації осіб, які навчаються. Особливо перспективною є норма про те, що освітня організація вправі реалізовувати освітні програми виключно із застосуванням електронного навчання, дистанційних освітніх технологій [11]. Прийняття вказаного Порядку суттєво прискорить процес впровадження електронної освіти в Російській Федерації.

Україна активно рухається у напрямку побудови суспільства знань, вдосконалює законодавство, яке стосується забезпечення розвитку інформаційного суспільства. Багато провідних університетів вже запровадили електронну освіту, розробили внутрішні документи, які регулюють особливості її проходження. На часі прийняття кількох важливих стратегічних документів, які при належному доопрацюванні забезпечать правову платформу для широкого запровадження в Україні електронної освіти. Зокрема триває робота над Стратегією розвитку інформаційного суспільства в Україні (далі – Стратегія). Стратегія передбачає три етапи реалізації і охоплює 2013–2020 роки. В цьому документі визначено, що електронна освіта – цілеспрямована пізнавальна діяльність людей з отримання знань і навичок за допомогою ІКТ. А до основних стратегічних цілей України, серед іншого, віднесено забезпечення комп’ютерної та інформаційної грамотності населення та державних службовців, насамперед шляхом створення системи освіти, орієнтованої на використання новітніх ІКТ у формуванні всебічно розвиненої особистості та забезпечення неперервності навчання, впровадження сучасних ІКТ... в освіту (е-освіта), вдосконалення інформаційного законодавства. Також окремим розділом виокремлено е-освіту та вказано, що однією з головних умов успішної реалізації державної політики у сфері розвитку інформаційного суспільства є забезпечення навчання, виховання, професійної підготовки людини для роботи в інформаційному суспільстві. Серед пріоритетних заходів, що спрямовані на реалізацію державної політики в сфері е-освіти варто відзначити формування та впровадження інформаційного освітнього середовища в системі вищої та післядипломної освіти; створення інформаційної системи підтримки освітнього процесу; системи інформаційно-аналітичного забезпечення у сфері управління навчальними закладами; інформаційно-технологічного забезпечення моніторингу освіти; доступу закладів освіти до світових інформаційних ресурсів; створення відкритої мережі освітніх ресурсів; створення національного науково-освітнього простору, який ґрунтуватиметься на об’єднанні різних національних багатоцільових інформаційно-комунікаційних систем; втілення принципу “освіта протягом усього життя”; забезпечення вільного доступу до засобів

ІКТ та інформаційних ресурсів, особливо у сільській місцевості та важкодоступних населених пунктах [12].

В проекті Концептуальних засад розвитку електронної освіти вказано, що електронна освіта є одним із інструментів розвитку інформаційного суспільства, її впровадження сприятиме створенню умов для оновлення форм, засобів, технологій та методів викладання дисциплін та розповсюдження знань; розширенню доступу до освіти всіх рівнів з урахуванням можливості побудови власної траєкторії навчання. Електронна освіта визначається в Концептуальних засад як цілеспрямований процес і досягнення результатів виховання та навчання засобами електронного навчання (e-learning), а електронне навчання це система навчання за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Метою концепції насамперед є визначення засад і створення умов для досягнення європейських стандартів якості освітніх послуг та рівних умов доступу до неї на основі використання ІКТ. Для цього автори проекту пропонують насамперед забезпечити нормативно-правову базу організації електронної освіти, в тому числі журналів успішності та обліку роботи викладачів, норм оплати праці, а також передбачають ряд інших заходів [2].

Ефективна розробка та реалізація цієї Концепції може відкрити нам двері до спільноти освітян зі всього світу і наблизити стандарти освіти до європейських. Буде корисним членство у Мережі міжнародної освіти та ресурсів iEARN. Вона становить собою найбільшу у світі неприбуткову міжнародну мережу, яка допомагає викладачам та молоді користуватися Інтернетом та іншими технологіям, щоб співпрацювати в межах проектів, які покращать стан освіти [8].

Однак у вищих навчальних закладах України вже є напрацювання в цій сфері і вони також є цінними прецедентами для вироблення єдиного підходу до розуміння електронної освіти і електронного навчання.

Зокрема, в Національному технічному університеті “Харківський політехнічний інститут” була прийнята “Концепція розвитку електронного (e-) навчання на 2009–2016 роки”. В цьому документі вказується, що електронне (e-) навчання – форма навчання, за якої основні носії навчальної інформації є електронними навчальними ресурсами, а засоби спілкування викладача та студентів ґрунтуються на використанні інформаційно-комунікаційних технологій, насамперед комп’ютерної техніки, мережевих технологій, зокрема Інтернет, й мобільного зв’язку [13].

В Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна прийняте “Положення про електронне (дистанційне) навчання” і електронне і дистанційне навчання розуміються як тотожні поняття – електронне (дистанційне) навчання це процес передачі та засвоєння знань, який відбувається при взаємодії віддалених один від одного учасників навчання й створений на принципі роботи сучасних електронно-комунікаційних, та електронного-освітніх технологій [14].

Отже, на основі вищевикладеного матеріалу, можна зробити висновок, що немає єдиної підходу щодо визначення поняття електронна освіта, відсутнє розуміння щодо її співвідношення з поняттям електронне навчання та дистанційне навчання. А порівняння норм вітчизняного та міжнародного права дають нам підстави запропонувати наступні визначення цих понять:

– “електронна освіта” це пізнавальна діяльність людей, спрямована на їх всебічний розвиток протягом усього життя, з отримання або вдосконалення знань,

умінь і навичок, яка досягається засобами електронного навчання;

– “електронне навчання” це організація освітньої діяльності із використанням інформаційно-освітніх та інформаційно-телекомунікаційних технологій, спрямована на засвоєння, усвідомлення та застосування отриманих знань.

Співвідношення понять електронне навчання та дистанційне навчання потребує окремого дослідження.

Отже, як зазначав Йорген Банг, Президент Європейської асоціації університетів дистанційного навчання, на Міжнародній конференції “ЮНЕСКО між двох етапі Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства” нам необхідно сконцентруватися на відкритому і гнучкому безперервному навчанні, яке включає відкрите, дистанційне, електронне, онлайнове навчання, відкритий доступ, мультимедійну підтримку, віртуальну мобільність, навчальні товариства, подвійний режим (заробіток і навчання) [15]. Тобто перспектива переходу на новий рівень у сфері електронної освіти для України залежить від широкомасштабності її впровадження, від державного забезпечення мінімальних показників якості і контролю, ну і звичайно від закріплення в нормативно-правових актах можливості отримати диплом про вищу освіту з використанням технологій виключно електронного навчання.

Використані джерела:

1. *Безклубий І.* Modus vivendi universitatis / І. Безклубий // Про українське право : Часопис кафедри теорії та історії держави і права Київ. нац.ун-ту імені Тараса Шевченка / за ред. проф. І. Безклубого. – К., 2009. – Число IV. – С. 19-28.
2. Концептуальні засади розвитку електронної освіти в Україні: проект Міністерства освіти, науки, молоді і спорту [Електронний ресурс] / Міністерство освіти, науки, молоді і спорту // Міністерство освіти, науки, молоді і спорту: офіційний веб-сайт – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/ua/pr-viddil/public-discussions/1358761665/> – Дата доступу: 15.04.2013.
3. *Шевчук Р. М.* Правові та організаційні засади інформатизації навчального процесу у вищих навчальних закладах Міністерства внутрішніх справ України: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 “Адміністративне право і процес, фінансове право: / Р. М. Шевчук. – К., 2008.
4. *Полякова Л. П.* Державне управління інформаційно-освітнім середовищем інноваційних університетських комплексів : дис. на здобуття наук ступ. д-ра. наук з держ. управл.: спец. 25.00.02 “Механізми державного управління” / Л. П. Полякова. – Донецьк, 2010.
5. *Олійник А. І.* Інформаційні технології як основа і засіб реалізації інноваційних процесів в сучасній освіті : дис. ... канд. філософ. наук : спец.09.00.10 “Філософія освіти” / А. І. Олійник – К., 2008.
6. Ведущие компании вместе в Европейской комиссией решают вопросы электронного обучения в Европе [Электронный ресурс] // Cisco Systems, Inc.: вебсайт – Режим доступу: <http://www.cisco.com/web/RU/news/releases/txt/0193.html>. – Дата доступу: 15.04.2013.
7. *Тихомирова Н. В.* Управление современным университетом интегрированным в информационное пространство: концепция, инструменты, методы / Н. В. Тихомирова. Федеральный справочник – Том № 24. – С. 169-176/ [Электронный ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mesi.ru/our/publications/index.php?ID=102124> – Дата доступу: 15.04.2013.
8. *Лучка О.* Освіта 2.0: аналіз проекту Концепції електронної освіти в Україні / О. Лучка. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ipress.ua/blogs/osvita_20_analiz_proektu_kontseptsii_elektronnoi_osvity_v_ukraini_16469.html – дата доступу: 15.04.2013.
9. Об образовании в Российской Федерации [Электронный ресурс]: федеральный закон от 29 декабря 2012 г № 273-ФЗ // Министерство образования и науки Российской Федерации:

- официальный сайт– Режим доступа: <http://минобрнауки.рф/документы/2974> – Дата доступа: 15.04.2013.
10. *Вавилова А. А.* Изменение правового регулирования в сфере образования [Электронный ресурс] / А. А. Вавилова // Справочник руководителя образовательного учреждения – № 2. – 2013 – Режим доступа: <http://www.menobr.ru/materials/164/41144/> – Дата доступа: 15.04.2013.
 11. Об утверждении Порядка применения организациями, осуществляющими образовательную деятельность, электронного обучения, дистанционных образовательных технологий при реализации образовательных программ [Электронный ресурс]: проект Министерства образования и науки Российской Федерации // Министерство образования и науки Российской Федерации: официальный сайт– Режим доступа: <http://минобрнауки.рф/документы/3244> – Дата доступа: 15.04.2013.
 12. Про Стратегию розвитку інформаційного суспільства в Україні [Електронний ресурс]: проект Указу Президента схвалено Кабінетом Міністрів України 29 серпня 2012//Державне агентство з питань науки, інновації та інформатизації України – Режим доступу: <http://www.dkni.gov.ua/2010-09-09-12-27-24/2012-02-15-12-04-21> – Дата доступу: 15.04.2013.
 13. Концепція розвитку електронного (e-) навчання в НТУ “ХПІ” на 2009-2016 роки [Електронний ресурс] / Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут”: веб- сайт – Режим доступу: http://cde.kpi.kharkov.ua/cdes/New/Conception_eL.pdf – Дата доступу: 15.04.2013.
 14. Положення про електронне (дистанційне) навчання в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна [Електронний ресурс] / Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна: веб-сайт – Режим доступу: http://dist.karazin.ua/file.php/1/files/law/Polozhennja_pro_DN_KHNU.pdf – Дата доступу: 15.04.2013.
 15. *Банг Йорген.* "Электронный" Болонский процесс – создание европейского образовательного пространства. Шаг к обществу, основанному на знаниях [Электронный ресурс] / Й. Банг // Информационное общество – 2005 – Режим доступа : <http://emag.iis.ru/arc/infosoc/emag.nsf/BPA/fdfb498600f93463c32571da0031c3a2> – Дата доступа: 15.04.2013

Кронивец Т. Н. Электронное образование в высших учебных заведениях Украины: проблемы правового регулирования.

В исследовании автор анализирует актуальные вопросы правового регулирования внедрения в Украине электронного образования, как необходимого института информационного общества. На основании норм отечественного и международного права дается характеристика основным определениям электронного образования. Автор также выделяет возможные направления усовершенствования нормативно-правовой базы относительно внедрения электронного образования в высших учебных заведениях Украины.

Ключевые слова: правовое регулирование электронного образования, информационное общество, определение электронного образования, высшие учебные заведения.

Kronivets T. M. Electronic education in higher educational establishments of Ukraine: problems and prospects of legal regulation.

In research an author examines the pressing questions of the legal adjusting of introduction in Ukraine of electronic education, as a necessary institute of informative society. On the basis of norms of domestic and international right description is given to basic determinations of electronic education. An author also selects possible directions of improvement of normative-legal base in relation to introduction of electronic education in higher educational establishments of Ukraine.

Keywords: legal adjusting of electronic education, informative society, determination of electronic education, higher educational establishments.